

7/8770

**T.C.
EKONOMİ BAKANLIĞI**

Sayı : B.19.0.HUK.0.610-[2012-7/8770] - 756

17.07.2012 50049

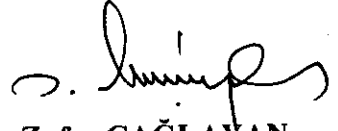
Konu : Yazılı Soru Önergesi

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi : 04/07/2012 tarihli ve A.01.0.KKB.0.10.00.00-75328 sayılı yazıları.

İlgi'de kayıtlı yazıları ekinde yer alan Adana Milletvekili Sayın Seyfettin YILMAZ tarafından verilen 7/8770 sayılı yazılı soru önergesine ilişkin cevap ekte sunulmaktadır.

Bilgilerine arz ederim.

Zafer ÇAĞLAYAN
Bakan

EK :

- 1- Cevap yazısı (2 sayfa) ve Eki Tablo (1 sayfa)
- 2- Ödemeler Dengesi İstatistikleri Tanımı ve Türkiye Uygulaması (28 sayfa)

DAĞITIM :

Gereği :
TBMM Başkanlığı

Bilgi:
Başbakanlık

Adana Milletvekili Sayın Seyfettin YILMAZ tarafından verilen 7/8770 sayılı yazılı soru önergesine ilişkin sorular ve cevaplar.

Sorular :

Merkez Bankasının açıkladığı ödemeler dengesi verilerine göre 2012 yılı Nisan ayında 959 milyon dolarlık kaynağı belirsiz para çıkışı yaşanmıştır.

2012 yılı Ocak ayında giriş yapan gizemli para 544 milyon dolar, Şubat ayında 1 milyar 14 milyon dolar, Mart ayında 2 milyar 298 milyon dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Böylece 2012 yılının Ocak-Nisan döneminde kaynağı belirsiz para girişi geçen yılın aynı dönemine göre 372 milyon dolar artışla 2 milyar 897 milyon dolar olmuştur.

Buna göre;

- 1- Türkiye ekonomisindeki toplam sıcak para ne kadardır?
- 2- Türkiye’den çıkan 959 milyon dolarlık para sıcak para mıdır?
- 3- Türkiye’de bulunan sıcak paranın çıkmaması için aldınız önlemler nelerdir?

Cevaplar:

“Sıcak Para” kavramı genellikle bir ülkeye göreceli olarak kısa sürede giriş ve çıkış yapabilecek mahiyetteki “Kısa Vadeli Sermaye Hareketleri”ni ifade etmek için kullanılmakta olup bu kavramın tek ve ortak kabul gören bir tanımı bulunmamaktadır. Konuyla ilgili çalışmaların içeriğine göre kullanılan tanım(lar) ve rakamsal hesaplamalar değişmektedir.

Eğer ödemeler dengesi tablosunda yer aldığı şekliyle Portföy Yatırımları/Yükümlülükler kalemi altındaki Hisse Senetleri (Yurtdışı yerleşiklerin yurtiçinde hisse senedi alım/satımları) ve Borç senetleri/Genel Hükümet/Yurtiçi (Yurtdışı yerleşiklerin yurtiçinde Genel Hükümet’e ait borçlanma senetleri alım/satımları) ile Diğer Yatırımlar/Yükümlülükler kalemi altındaki Krediler/Bankalar/Kısa Vade (Yurtiçinde yerleşik bankaların yurtdışından kullandıkları kısa vadeli krediler) kalemleri mahiyet itibarıyla “Kısa Vadeli Sermaye” olarak tanımlanırsa, her iki ana kalemin toplamını gösterir “Kısa Vadeli Sermaye” verileri de yukarıda bahsedilen kavram çerçevesinde “Sıcak Para” olarak addedilebilmektedir. Ekte yer alan Tablo 1, bu tanıma göre hesaplanan “Kısa Vadeli Sermaye” verilerinin 2012 yılı Ocak-Nisan dönemindeki gelişimini göstermektedir.

Merkez Bankası internet sitesi Veriler / Dönemsel Veriler / Ödemeler Dengesi İstatistikleri bölümünde yayımlanan ve bir örneği ilişkide yer alan “Ödemeler Dengesi Metodoloji ve Türkiye Uygulaması” başlıklı detay bilgi setinde de yer aldığı şekilde; ödemeler dengesi istatistikleri bir ekonomide yerleşik kişilerin (Genel hükümet, parasal otorite, bankalar, gerçek ve tüzel kişiler), diğer ekonomilerde yerleşik kişiler (yurtdışında yerleşikler) ile belli bir dönem içinde yapmış oldukları mal, hizmet ve sermayeye ilişkin ekonomik işlemlerin sistematik kayıtları olarak tanımlanan ve çift kayıt ilkesi doğrultusunda Merkez Bankası dahil tüm bankalardan, diğer kamu kurumlarından ve çeşitli anketler gibi farklı kaynaklardan toplanan veriler kullanılarak aylık olarak hazırlanmaktadır.

Çift kayıt ilkesi gereğince ödemeler dengesi istatistikleri konusu işlemlerin, mahiyetlerine ve finansman şekillerine göre mutlak değer olarak aynı, ancak biri pozitif diğeri negatif işaretli çift kayıtla eşanlı olarak kaydedilmesi gerekmekte ve bunun sonucunda teorik olarak “Net Hata ve Noksan (NHN)” kaleminin “0” olması beklenmektedir. Ancak, uygulamada NHN kaleminin “0”dan farklı olması genel olarak; verilerin değişik kaynaklardan elde edilmesi, değerlendirme, ölçme ve kayıt zamanı farklılıkları yaratmasından ortaya çıkmaktadır. NHN kaleminin içeriğini büyük ölçüde oluşturduğu tahmin edilen nedenlerin sayısal büyüklüklerinin kesin olarak saptanması ise mümkün olamamaktadır.

Özet olarak, ödemeler dengesi istatistiklerinde Net Hata ve Noksan Kalemi, tabloya yansıyan tüm kayıtlardan sonra dengeyi sağlayan bir kalem olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifade ile; Net Hata ve Noksan Kalemi ayrıca hesaplanmamakta ancak “kalan” bir değer olarak tabloda yer almaktadır. Dolayısıyla, ödemeler dengesi Nisan 2012 tablosundaki -959 milyon ABD doları tutarındaki “Net Hata ve Noksan” kalemini sıcak para çıkışı veya bir başka şekilde adlandırmak mümkün görünmemektedir.

EKLER:

1-Tablo (1 sayfa)

2- Ödemeler Dengesi İstatistikleri Tanımı ve Türkiye Uygulaması (28 sayfa)

EK 2: KISA VADELİ SERMAYE HAREKETLERİ TABLOSU

ÖDEMELER DENGESİ AYRINTILI SUNUM (*)
(Milyon ABD Dolar)

	2012 Ocak	2012 Şubat	2012 Mart	2012 Nisan	2012 Ocak-Nisan
Kısa Vadeli Sermaye - Toplam (2+3)	166	-515	905	1.593	2.149
2. Portföy Yatırımları (**)	-437	-568	2.291	369	1.655
2.2. Yüklümlülükler					
2.2.1. Hisse Senetleri	556	266	98	-145	775
2.2.2. Borç Senetleri					
2.2.2.2. Genel Hükümet					
2.2.2.2.1. Yurtiçi	-993	-834	2.193	514	880
3. Diğer Yatırımlar (***)	603	53	-1.386	1.224	494
3.2. Yüklümlülükler					
3.2.2. Krediler					
3.2.2.3. Bankalar					
3.2.2.3.2. Kısa Vade	603	53	-1.386	1.224	494

(*) Geçici. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, İstatistik Genel Müdürlüğü, Ödemeler Dengesi Müdürlüğü

(**) Portföy Yatırımları = Hisse Senetleri + Borç Senetleri/Genel Hükümet/Yurtiçi. Bankamız resmi internet sitesinde yayımlanan ödemeler dengesi tablosundaki Portföy Yatırımları kalemi altında başka kalemler de yer aldığı için toplam rakamlar Tablo 1'deki Portföy Yatırımları toplamından farklıdır.

(***) Yurtiçinde yerleşik bankaların yurtdışından kullandıkları kısa vadeli krediler. Bankamız resmi internet sitesinde yayımlanan ödemeler dengesi tablosundaki Diğer Yatırımlar kalemi altında başka kalemler de yer aldığı için toplam rakamlar Tablo 1'deki Diğer Yatırımlar toplamından farklıdır.

ÖDEMELER DENGESİ İSTATİSTİKLERİ TANIM VE TÜRKİYE UYGULAMASI

**TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI
İSTATİSTİK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Ödemeler Dengesi Müdürlüğü**

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

İÇİNDEKİLER	i
I-TANIM	1
II- İLKELER	2
1. Çift Kayıt	2
2. Mülkiyet Değişimi	4
3. Piyasa Değeri.....	5
III- STANDART SINIFLAMA	5
1. Cari İşlemler Hesabı	5
a) Mal ve Hizmetler	5
i) Mallar.....	5
ii) Hizmetler.....	6
b) Gelirler	6
c) Cari Transferler	6
2. Sermaye ve Finans Hesapları.....	7
a) Sermaye Hesabı	7
b) Finans Hesapları.....	7
i) Doğrudan yatırımlar	8
ii) Portföy yatırımları	9
iii) Finansal Türevler	10
iv) Diğer Yatırımlar.....	10
v) Rezerv varlıklar.....	10
3. Net Hata ve Noksan	11
IV- TÜRKİYE'DEKİ UYGULAMA VE VERİ KAYNAKLARI	13
1. Cari İşlemler Hesabı	14
a) Dış Ticaret Dengesi	14
b) Hizmetler Dengesi.....	15
i) Taşımacılık	15
ii) Turizm.....	16
iii) İnşaat Hizmetleri	16
iv) Sigorta Hizmetleri	17

v) Finansal Hizmetler	17
vi) Diğer Ticari Hizmetler	17
vii) Resmi Hizmetler	17
viii) Diğer Hizmetler	17
c) Gelir Dengesi	18
i) Ücret Ödemeleri	18
ii) Yatırım Geliri	18
d) Cari Transferler	18
i) Genel Hükümet	19
ii) Diğer Sektörler	19
2. Sermaye ve Finans Hesapları	19
a) Sermaye Hesabı	19
i) Göçmen Transferleri	19
ii) Üretilmeyen ve Finansal Olmayan Varlıklar	19
b) Finans Hesapları	20
i) Doğrudan Yatırımlar	20
ii) Portföy Yatırımları	21
iii) Diğer Yatırımlar	21
iv) Rezerv Varlıklar	24
V- VERİ ERİŞİMİ	24
Ek. Ödemeler Dengesi Türkiye Uygulamasına Göre Ayrıntılı Sunum Kalemleri	25

ÖDEMELER DENGESİ İSTATİSTİKLERİ TANIM VE İLKELERİ İLE TÜRKİYE UYGULAMASI

Ödemeler dengesi istatistiklerinin derlenmesine ilişkin uluslararası standartlar, Uluslararası Para Fonu (IMF)'nin üye ülkelerine yol gösterici olarak hazırladığı Ödemeler Dengesi El Kitabı (IMF - Balance of Payments Manual)'nda yer almaktadır ve söz konusu standartlar ödemeler dengesi istatistiklerinin karşılaştırılabilirliğini sağlamaktadır.

Mevcut uygulamada IMF Ödemeler Dengesi El Kitabı'nın beşinci versiyonu temel alınmakta, altıncı versiyonuna geçiş çalışmaları ise devam etmektedir. Bu metinde yer alan tanım, kayıt ve sınıflama bilgileri 5. El Kitabı temel alınarak hazırlanmıştır.

I-TANIM

Ödemeler dengesi, geniş anlamıyla, bir ekonomide yerleşik kişilerin (Genel Hükümet, Parasal Otorite, Bankalar, Diğer Sektörler), diğer ekonomilerde yerleşik kişiler (yurtdışında yerleşikler) ile belli bir dönem içinde yapmış oldukları ekonomik işlemlerin sistematik kayıtlarını elde etmek üzere hazırlanan istatistiki bir rapordur.

Ekonomik işlemler;

Mal, hizmet ve gelirle ilgili işlemleri,

Finansal varlık ve yükümlülüklerle ilgili işlemleri,

Bir ekonomide yerleşik kişilerden diğer bir ekonomide yerleşik kişilere karşılıksız olarak reel ya da finansal kaynakların sağlandığı transferleri kapsar.

Ödemeler dengesi tanımında iki temel kavram bulunmaktadır. Bunlar "ekonomi" ve "yerleşiklik"tir. "Ekonomi" sözcüğü bir hükümet tarafından idare edilen coğrafi bölgeyi ifade ederken, "yerleşik" deyimi ile bir ekonomide bir yıldan fazla süre ile devamlı olarak ikamet eden, o ekonomi içinde faaliyette olan kurum ve kişiler ifade edilmektedir.

Ödemeler dengesi istatistikleri aylık, üçer aylık, yıllık gibi belli bir dönem aralığında yurtdışında yerleşik kişilerle gerçekleştirilen ekonomik akımları ölçmektedir. Bu istatistikler yayınlanırken kullanılan hesap birimi, ekonominin kendi para birimi veya uluslararası piyasalarda geçerliliği olan başka bir para birimi olmaktadır. Para birimi seçiminde diğer para birimlerine göre istikrarlı olmasına dikkat edilir.

II- İLKELER

1. Çift Kayıt

Ödemeler dengesinde ana ilke, her bir işlemin eşit değerde iki ayrı kaleme iki kayıt ile çift kayıt muhasebe sistemine uygun olarak kaydedilmesidir. Bu kalemlerin biri pozitif (+) işaretle gösterilen alacak kaydı, diğeri ise negatif (-) işaretle gösterilen borç kayıdır. Başka bir deyişle, çift kayıt muhasebe sistemine göre her ekonomik işlemin, bir "**Alacak**" bir de "**Borç**" olmak üzere iki kaydı gerekmektedir.

Ödemeler dengesi istatistiklerinde;

Alacak (+) kayıtlar;

Cari işlemlerde, reel kaynak (mal ve hizmet) ihracını

Sermaye işlemlerinde, yükümlülük artışını veya varlık azalışını

Borç (-) kayıtlar;

Cari işlemlerde, reel kaynak (mal ve hizmet) ithalini

Sermaye işlemlerinde, yükümlülük azalışını veya varlık artışını

gösterir.

Aşağıda çift kayıt işlemlerine ilişkin örnekler verilmiştir:

i- İhracat mal bedeli olarak ihracatçının yurtiçinde yerleşik bir banka nezdindeki döviz tevdiat hesabına yurtdışında yerleşik ithalatçı tarafından yurtdışından transfer edilen 100 birimlik tutarın kaydı aşağıdaki gibi yapılır:

	Alacak	Borç
Cari İşlemler Hesabı:		
İhracat	100	

Sermaye ve Finans Hesapları:

Diğer Yatırımlar/Varlıklar/ Efektif ve Mevduatlar	100
---	-----

ii- Yurtdışında yerleşik bankalardan yurtiçinde yerleşik bir bankanın sağladığı 100 birim tutarındaki sendikasyon kredisi kullanımı aşağıdaki şekilde ödemeler dengesine kaydedilir:

	Alacak	Borç
Sermaye ve Finans Hesapları:		
Diğer Yatırımlar/Varlıklar/ Efektif ve Mevduatlar		100

Sermaye ve Finans Hesapları:

Diğer Yatırımlar/Yükümlülükler/Krediler	100
---	-----

iii- Nakit ödeme içermeyen bazı işlemler de ödemeler dengesi kayıtlarına alınmaktadır. Örneğin, yurtdışında yerleşik bir ithalatçının yurtdışında yerleşik ihracatçıdan 100 birim tutarındaki malın bedelini fiili ithalden sonraki vadede ödemek üzere mal alımı yapmasına ilişkin kayıtlar aşağıdadır:

Malın ithalinde:

	Alacak	Borç
Cari İşlemler Hesabı:		
Mallar		100
Sermaye ve Finans Hesapları:		
Diğer Yatırımlar/Yükümlülükler/Ticari Krediler	100	

Vadede ihracatçıya malın bedelinin ödenmesinde:

	Alacak	Borç
Sermaye ve Finans Hesapları:		
Diğer Yatırımlar/Varlıklar/Bankalar Döviz Varlıkları	100	
Diğer Yatırımlar/Yükümlülükler/Ticari Krediler		100

2. Mülkiyet Değişimi

Çift kayıt prensibi çerçevesinde ekonomik işlemlerin alacak ve borç kayıtları mülkiyet değişiminin gerçekleştiği anda yapılır.

3. Piyasa Değeri

Ekonomik işlemlerin değerlendirilmesinde piyasa fiyatları kullanılır. Piyasa fiyatı, işlemin gerçekleştiği ve alıcı ile satıcının almaya ve satmaya razı oldukları fiyat olarak tanımlanabilir.

III- STANDART SINIFLAMA

Ödemeler dengesi istatistikleri, 5. El Kitabı'nda belirlenen iki önemli sınıflama olan “Cari İşlemler” ile “Sermaye ve Finans” hesaplarından oluşmaktadır. Özetle, cari işlemler; reel kaynaklarla (mal, hizmet, gelir) ilgili işlemleri ve cari transferleri; sermaye ve finans hesapları da reel kaynak akımlarının finansmanını (genellikle finansal araçlara ilişkin işlemler ya da sermaye transferleri aracılığıyla) gösterir.

1. Cari İşlemler Hesabı

Önemli kalemler aşağıdaki gibidir:

- a) Mal ve Hizmetler
- b) Gelirler
- c) Cari Transferler (Karşılıksız Transferler)

a) Mal ve Hizmetler

i) Mallar

Mallar; genel mal ticareti, işlem gören mallar, onarım gören mallar, taşıtlar için limanlarda sağlanan mallar ve parasal olmayan (ticari altın) altını kapsar.

Dış ticaret akımları “Özel Ticaret” veya “Genel Ticaret” sistemleri çerçevesinde belirlenmekte ve ülkelere göre değişim gösterebilmektedir. Özel ticaret sistemi gümrüklerden giriş çıkış yapan malları kapsamakta bu nedenle, ülke sınırları içinde yer alan serbest bölgelere sınır dışından gelen ve giden mallar sistem dışında bırakılmaktadır. Genel ticaret sistemi ise milli sınırlardan giren ya da çıkan tüm malları dikkate almaktadır.

ii) Hizmetler

Hizmet ihraç ve ithaline ilişkin gelir ve giderlerin kaydedildiği ana hesaptır. Kapsamını, Taşımacılık (navlun dahil), Turizm gelir ve giderleri, Haberleşme hizmetleri, İnşaat hizmetleri, Sigorta hizmetleri, Finansal hizmetler, Bilgisayar ve Bilgi hizmetleri, Patent ve Lisans Komisyonları, Ticari ve Ticaret Bağlantılı Diğer hizmetler, Finansal Kiralama hizmetleri, Çeşitli Teknik hizmetler, Kişisel, Kültürel ve Eğlence hizmetleri ile Resmi hizmetler oluşturur.

b) Gelirler

Çalışanların ücretleri ile doğrudan yatırım, portföy yatırımları ve diğer yatırımlara ilişkin gelirler ve ödenen tutarları içermektedir. Bu kalem doğrudan yatırımlar ile ilgili olarak hisse gelirleri, kar payları, sermayeye katılan kazançlar ile şirketler arası diğer yatırımlardan doğan gelir ve giderleri içermektedir. Portföy yatırımlarında da hisse senetlerinden elde edilen gelirler (kar payları), tahvil ve benzeri borç enstrümanları ile ilgili gelir ve giderler (faiz) kapsamaktadır. Diğer yatırımlarda ise diğer finansal varlık ve yükümlülüklerle ilgili gelir ve giderler (faiz) kaydedilmektedir.

c) Cari Transferler

Ekonomiye mal, hizmet ya da para girişi gerçekleştiği halde, bu girişler karşılığında kaynak transferi yapılmayan transferleri içermektedir.

Bu kalemin sektörlere göre dağılımı;

- Genel Hükümet (hibe, vb.)
- Diğer Sektörler (işçi havaleleri ve diğer transferler) şeklinde yapılmaktadır.

2. Sermaye ve Finans Hesapları

Bu kalem Sermaye Hesapları ve Finans Hesapları olarak iki gruba ayrılmaktadır:

a) Sermaye Hesabı

i) Sermaye transferleri (borcun bağışlanması, göçmen transferleri gibi)

ii) Üretilmeyen, finansal olmayan varlıklar (kara parçası gibi maddi varlıklar ile imtiyaz, telif, ticari marka ve kira, lisans gibi transfer edilebilir sözleşmeler gibi maddi olmayan varlıklar)

olarak sınıflandırılmaktadır.

b) Finans Hesapları

Ödemeler dengesinin diğer önemli bir bölümü de finansman (sermaye) hareketleridir. Özel ve kamu kuruluşları tarafından yapılan kısa ve uzun vadeli uluslararası sermaye akımları bu hesapta incelenmektedir.

Uluslararası ekonomik işlemlerin bir bölümünü sermaye ithal ve ihracı oluşturmaktadır. Sermaye hareketleri temel olarak, bir ülkenin dış mali varlıkları ve yükümlülüklerindeki değişimler ve bu değişimlerin karşılıklı kayıtlarını içermektedir.

Finans Hesapları sermaye şekline göre;

i) Doğrudan Yatırımlar

ii) Portföy Yatırımları

iii) Finansal Türevler

iv) Diğer Yatırımlar

v) Rezerv Varlıklar

olarak ayrılmaktadır.

Bunlardan “Rezerv Varlıklar” hariç diğer kalemler, Varlık ve Yükümlülük ayrımında,

“Doğrudan Yatırımlar” yatırımın yönüne göre;

“Portföy Yatırımları” sektör ve enstrümana göre;

“Finansal Türevler” sektörlerle göre;

“Diğer Yatırımlar” ise enstrüman, sektör ve vadeye göre

alt gruplara ayrılmaktadır.

Sektörler;

- Parasal otorite (Merkez Bankası)
- Genel Hükümet (Hükümet ve ona bağlı teşkilatlar, mahalli idareler vb.)
- Bankalar (Kamu ve özel bankalar)
- Diğer sektörler (Kamu işletmeleri ve özel işletmeler ile gerçek kişiler)

Vadeler ise;

- Vadesi 1 yıla kadar ve 1 yıl olanlar kısa vade
- Vadesi 1 yıldan uzun olanlar ise uzun vade

olarak belirlenmektedir.

i) Doğrudan yatırımlar

Doğrudan yatırım; yatırımcının yerleşik olduğu ekonomi dışındaki bir ekonomide yaptığı uzun vadeli yatırımı gösterir. Burada yatırımcının kuruluşun sermayesinde % 10'dan (dahil) fazla paya sahip olması veya yönetiminde söz sahibi olması esastır.

Doğrudan yatırım kalemi, yabancı sermaye yatırımının yapıldığı ülke ve yabancı sermayeyi getiren ülke ayrımında, **Sermaye, Kârın Sermayeye Katılımı, Diğer Sermaye** olarak sınıflandırılmaktadır.

- **Sermaye:** Doğrudan yatırımcının ana merkezinin bulunduğu ekonomi dışındaki ekonomilerde yeni bir şirket kurulması, mevcut şirketlere iştirak edilmesi için getirdiği sermayeyi,
- **Kârın Sermayeye Katılımı:** Doğrudan yatırımlardan elde edilen kârların dağıtılmaksızın sermayeye ilave edilmesini,
- **Diğer Sermaye:** Ana şirket ile yatırım yapılan şirket arasındaki borçlanmadan doğan yatırımları

ifade etmektedir.

ii) Portföy yatırımları

Kısaca menkul değerlere yapılan yatırımlar olarak tanımlanan portföy yatırımları, genellikle devlet ya da özel kuruluşların bono ve tahvilleri ile hisse senedi ve diğer para piyasası araçlarını içermektedir.

Doğrudan yatırım ile portföy yatırımları arasında bazı önemli farklılıklar vardır: En önemli fark, yabancı ülkede yapılan yatırımın yönetimi ve denetimi konusudur. Doğrudan yatırım durumunda, şirket yönetimi ve denetiminde etkili olunmaktadır. Portföy yatırımlarında ise yerleşik şirket üzerinde yönetim hakkı veya denetim söz konusu değildir; bu yolla yerleşik şirket uluslararası piyasalardan kaynak sağlamış olmaktadır. İkinci önemli fark, doğrudan yatırımlarda yatırımcının yatırım sermayesinin yanı sıra üretim teknolojisi ve işletmecilik bilgisini de beraberinde getirebilmesidir. Portföy yatırımlarında yabancı yatırımcının sermaye dışında başka katkısı bulunmamaktadır.

Portföy yatırımları kalemi Varlık ve Yükümlülük ana başlıkları altında;

- Hisse Senetleri
- Borç Senetleri

ayrımında ve sektörel dağılımı da içerecek şekilde sınıflandırılmaktadır.

iii) Finansal Türevler

Finansal türevler, bir dayanak varlığın değerine bağlı, ancak bu dayanak varlıktan bağımsız olarak alım-satımı yapılan finansal araçlardır. Türev işlemler, ileri bir tarihte yapılacak alım-satımın şartlarını bugünden belirleyen ve tarafları hukuki olarak bağlayan sözleşmeler ile gerçekleştirilir. Bu sözleşmeler ödemeler dengesi metodolojisine göre vadeli ve opsiyon tipi sözleşmeler olmak üzere iki temel grupta toplanır.

iv) Diğer Yatırımlar

Doğrudan yatırım, portföy yatırımları, finansal türevler ve rezerv dışında kalan diğer tüm sermaye hareketleri bu bölümde yer almaktadır.

Portföy yatırımlarında olduğu gibi, Varlık ve Yükümlülük ayrımında, türlerine ve sektörüne göre alt ayrımlar bulunmaktadır. Bunlar;

- Ticari krediler (vadeli mal alımı veya satımı şeklindeki krediler)
- Krediler (Nakit krediler)
- Döviz mevcutları ve mevduat hesapları
- Diğer varlık ve yükümlülükleri kapsamaktadır.

v) Rezerv varlıklar

Rezerv varlıklar;

- Parasal Altın
- Özel Çekme Hakkı (SDR)
- Fon Nezdindeki Rezerv Pozisyonu
- Döviz Rezervleri
- Diğer Alacak Hakları

başlıklarında sınıflandırılmaktadır.

Parasal Altın Rezervleri: Ülkenin parasal yetkilisinin elinde tuttuğu parasal altın rezervleridir.

Özel Çekme Hakları (SDR): IMF tarafından yaratılan ve üye ülkelerin kotaları çerçevesinde üye ülkelere rezerv sağlamak amacıyla tahsis edilen bir uluslararası rezerv şeklidir.

IMF Nezdindeki Rezerv Pozisyonu: Üye ülkelerin IMF'deki rezerv pozisyonları, üye ülkelerin kredi dilimlerinden satın alışlarının toplamı olup, üye ülkeye her an ödenebilen tutarlardır. IMF'den satın alınan tutarlar, döviz rezervlerinde artış, rezerv pozisyonunda azalışı göstermektedir.

Döviz Rezervleri: Döviz rezervleri, parasal otoritenin elinde tuttuğu ödemelerde hemen kullanılabilecek yabancı paralar, menkul kıymetler ile yurtdışında geçerli çek, poliçe, senet ve benzeri ödeme araçlarından oluşmaktadır.

Diğer Alacak Hakları: Rezerv varlıklar içerisinde yukarıda sınıflananlar dışında kalan diğer rezerv varlıklarıdır. Örneğin, bankaların elinde tuttuğu rezerv varlıkların parasal yetkilinin kontrolüne girmesi durumunda bu başlıkta kaydedilir.

3. Net Hata ve Noksan

Ödemeler dengesinin her işlemin iki ayrı işaretle (alacak ve borç kaydı) kaydedildiği bir muhasebe sistemi olması nedeniyle, ödemeler dengesi konusu her işlem, mahiyeti itibarıyla ilgili kaleme kaydedilirken, karşı kaydının da bir başka kalemde yer alması esastır. Başka bir deyişle, her işlemin eşit değerde alacak ve borç kayıtlarıyla kaydedilmesi, böylece "Cari İşlemler Hesabı'nın her zaman "Sermaye ve Finans Hesapları" kalemine mutlak değer olarak eşit olması gerekmektedir. Ancak, verilerin değişik kaynaklardan elde edilmesi, değerlendirme, ölçme ve kayıt zamanı farklılıkları yaratmakta; sonuç itibarıyla oluşan farklar Net Hata ve Noksan (NHN) kalemine "kalıntı" şeklinde yansımaktadır.

Bu konuda farklı örnekler vermek mümkündür:

Dış ticarete ilişkin mal hareketlerinin gümrük kayıtlarından elde edilmesine karşın, ödemelerin banka kayıtlarından alınması, işlemlerin karşılıklı kayıtlarının aynı değerle kaydedilmesini zorlaştırmaktadır. Gümrük kayıtlarında fatura değerine göre

100 birim olarak görülen ihracat mal bedelinin, ihracatçının yurtiçinde yerleşik bankadaki hesabına 70 birim olarak yatırması, kalan 30 birim tutarındaki kısmının ise yurtdışındaki bir banka nezdindeki hesabında kalması halinde, bankalar sisteminden alınan veriler içinde görülmeyen 30 birimlik tutar NHN kalemine yansımaktadır. Ancak, yurtiçinde yerleşik bankacılık dışı kesimin yurtdışı mevduatlarındaki değişim, 2008 yılı verilerinden başlamak üzere, Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) istatistiklerinden derlenmekte ve "Diğer Yatırımlar/Varlıklar/Efektif ve Mevduat/Diğer Sektörler" kalemi altında kaydedilmektedir.

Turizm gelir ve giderlerinin izlenebilmesi için yürütölen anket çalışmaları sonucunda hesaplanan 100 birimlik turizm gelir veya gideri, bankaların döviz varlıklarına 100 birimlik artış veya azalış olarak yansımamışsa, aradaki fark NHN kalemine yansımaktadır.

IV- TÜRKİYE'DEKİ UYGULAMA VE VERİ KAYNAKLARI

Türkiye'nin ödemeler dengesi istatistikleri, IMF'nin tüm üye ülkeleri için tavsiye niteliğinde öngördüğü uluslararası standart ve ilkelere dayanmaktadır. 1975 yılına kadar Maliye Bakanlığı tarafından derlenen ödemeler dengesi istatistiklerini, 1975 yılından itibaren Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) derlemeye başlamıştır. 1975-1983 yılları için sadece ana kalemler itibarıyla mevcut olan istatistikler, ekte yer alan Ayrıntılı Sunum'a göre 1984-1991 yılları arasında yıllık olarak, 1992 yılı verilerinden itibaren ise aylık olarak Bankamız, İstatistik Genel Müdürlüğü, Ödemeler Dengesi Müdürlüğü'nce yayımlanmaktadır.

Ödemeler dengesi istatistiklerinin başlıca kaynaklarını;

- TCMB ve Türkiye'de yerleşik bankaların dövizli işlem raporları,
 - Türkiye'de yerleşik bankaların mizanları,
 - TÜİK tarafından yayımlanan dış ticaret istatistikleri,
 - TÜİK'ten sağlanan mal ticaretine ilişkin navlun ve sigorta gelir ve giderleri,
 - T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, TÜİK, TCMB tarafından yürütülen anketler,
 - Çeşitli kuruluşlardan doğrudan sağlanan hizmetlere ilişkin veriler,
 - Yurtdışında yerleşik kişilerin portföy yatırımlarına ilişkin saklama hizmeti veren bankalardan sağlanan stok veriler,
 - Bankalar ve diğer sektörler tarafından yurtiçinde ihraç edilen borç senetleri ile İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB)'nda gerçekleştirilen hisse senedi işlemlerine ilişkin Merkezi Kayıt Kuruluşu'ndan sağlanan stok veriler,
 - Doğrudan yatırım anketleri,
 - Yazılı ve görsel basın
- oluşturmaktadır.

TCMB ve Türkiye’de yerleşik bankaların dövizli işlem kayıtları, işlem mahiyetlerine göre belirlenen yaklaşık 600 istatistik kod esas alınarak aylık olarak elektronik ortamda raporlanmaktadır. Bu kaynak, çoğunlukla Finans Hesapları’nın derlenmesinde kullanılmaktadır.

Cari İşlemler Hesabı’nda yer alan önemli kalemlerin veri kaynağı TÜİK’tir. TÜİK tarafından derlenen ihracat ve ithalat verileri dış ticaret rakamlarını oluşturmakta, ayrıca, ihracat ve ithalatın ödeme şekillerinden ticari kredilerin belirlenmesinde yararlanılmaktadır. Mal ticaretine ilişkin navlun ve sigorta bedelleri yine TÜİK tarafından aylık olarak yürütülen çalışmadan sağlanmaktadır. Bavul ticareti ile turizm gelir ve giderleri TÜİK tarafından uygulanan anketlerden elde edilmektedir.

Ülkemizde yayınlanan ödemeler dengesi istatistikleri ayrıntılı sunum kalemleri ile bu kalemlerin derlenme yöntemleri aşağıda açıklanmaktadır. Ayrıntılı Sunum’da, standart kalemlerde bulunmayan bazı kalemlere (Bavul Ticareti gibi) yer verilmiştir. Bu farklılaşma, işlemin taşıdığı önem veya ülkeye özgü olması açısından ortaya çıkmaktadır ve benzer uygulamalar diğer ülke örneklerinde de görülmektedir (Örneğin, petrol ihracatçısı ülkeler bu kaleme ilişkin ayrıntıyı istatistiklerine yansıtmaktadır.).

1. Cari İşlemler Hesabı

a) Dış Ticaret Dengesi

Dış Ticaret Dengesi yurtiçinde yerleşik kişiler ile yurtdışında yerleşik kişiler arasında gerçekleştirilen, gümrüklerden geçen mal ihracat ve ithalatını içermektedir. Dış ticaret verileri için TÜİK tarafından yayımlanan “Özel Ticaret” sistemine göre saptanan dış ticaret istatistikleri, uyarlama kalemi aracılığıyla, TÜİK’ten ayrıca temin edilen serbest bölge verileriyle “Genel Ticaret” sistemine dönüştürülmektedir. Malların gümrükten geçişleri sırasında kayıt altına alınması, kayıt zamanı açısından ödemeler dengesi istatistiklerinin mülkiyet değişimi ilkesiyle de uyumlu olmaktadır.

TÜİK tarafından ihracat verileri f.o.b. (sigorta ve navlun hariç mal bedeli), ithalat verileri ise c.i.f (sigorta ve navlun dahil mal bedeli) bazda, parasal olmayan altın ticaretini de içermek üzere yayımlanmaktadır. İhracat ve ithalat rakamlarının içindeki altın verileri ve ihracat rakamlarının içindeki limanlarda sağlanan yakıt ve

kumanya verileri, "Uyarılma: Diğer Mallar" kalemlerinde; c.i.f. olarak değeriendirilen ithalat rakamlarının içindeki navlun ve sigorta ise "Uyarılma: Navlun ve Sigorta" kaleminde gösterilerek dñşñlmektedir. Böylece, altın verileri ile limanlarda sağlanan mallar verileri ayrı bir yerde gösterilmek üzere sırasıyla "Parasal Olmayan Altın" ve "Limanlarda Sağlanan Mallar" kalemlerine aktarılmakta; c.i.f. değerde yayınlanan ithalat verileri ise f.o.b. değere dönñştürñlerek sadece mal bedelini yansıtmaktadır. Ayrıca, geçici ithalat kapsamında "Finansal Kiralama" yoluyla yapılan ithalat bedelleri Finansal Hesaplar altında "Diğer Yatırımlar / Yñkümlñlñkler / Krediler / Diğer Sektörler" kalemine kredi kullanımı olarak ilave edilmektedir.

Sovyetler Birliđi'nin dağılmasından sonra kurulan ÷lkelerden ve Dođu Avrupa ÷lkelerinden gelen yabancı ziyaretçilerin yurtdışında satmak üzere ÷lkemizden satın aldıkları ve yolcu beraberli olarak tanımlanan mallar dış ticaret istatistikleri içinde yer almamaktadır. Türkiye için önemli bir döviz kaynağı haline gelen ve "Bavul Ticareti" olarak adlandırılan bu ihracatın değeri, TÜİK tarafından bavul ticaretini yapan kişilerin çıkış yaptığı kara, hava ve deniz gümrük kapılarında, üçer aylık dönemlerde gerçekleştirilen "Bavul Ticareti Anketi" yoluyla saptanmaktadır.

b) Hizmetler Dengesi

i) Taşımacılık

Taşımacılık, mal ticaretine ilişkin taşımacılık verilerini içeren "Navlun" kalemi ile uluslararası yolcu ve bagaj taşımacılık işlemlerini içeren "Diğer Taşımacılık" kaleminden oluşmaktadır.

Navlun hizmeti bir ekonomide yerleşik kişiler tarafından verildiği gibi yurtdışında yerleşik kişiler tarafından da sağlanabilmektedir. Ancak, ödemeler dengesi istatistiklerinde yer alan navlun hizmetlerinde, ihracat malları için yurtiçinde yerleşik kişilerce gerçekleştirilen taşıma bedelleri gelir olarak; ithalat mallarında ise yurtdışında yerleşik kişilerce gerçekleştirilen taşıma bedelleri gider olarak kaydedilir. Söz konusu veriler, TÜİK tarafından aylık olarak yapılan çalışmayla gümrük beyanname formlarıyla birlikte düzenlenen faturalardan elde edilen bilgiler çerçevesinde hesaplanmaktadır.

Diğer taşımacılık kalemi ise ulaştırma ve taşımacılık şirketlerinden sağlanan bilgilerden elde edilmektedir.

ii) Turizm

Turizm gelirleri, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, TÜİK ve TCMB'nin ortak çalışması kapsamında, TÜİK tarafından yürütülen "Çıkış Yapan Ziyaretçiler Anketi"nden elde edilmektedir. Anket çalışmasında ülkemizi ziyaret ederek yurtdışına çıkış yapan yabancılar ile ödemeler dengesi metodolojisi çerçevesinde yurtdışında yerleşik sayılan vatandaşlarımızın ülkemizde yaptıkları turizm harcamalarının saptanması amaçlanmaktadır.

Anket, çıkış yollarına göre hudut kapılarında, milliyet bazında üçer aylık dönemleri kapsayacak şekilde, yılda dört dönem yapılmaktadır. Turizm gelirleri; yabancı ziyaretçiler için milliyet bazında, geceleme yapanlar ile günübirlikçiler ayrımlarına göre ve turla gelenlerin tura ödedikleri bedellerin Türkiye'de kalan kısımları da değerlendirilerek elde edilen ortalama harcamaların; ilgili döneme ait Emniyet Genel Müdürlüğü kayıtlarından sağlanan kişi sayılarıyla genişletilmesi ile hesaplanmaktadır.

Aynı şekilde, yurtdışında yerleşik vatandaşlarımızın anketten elde edilen ortalama harcamaları, kişi sayısının saptanması için gerçekleştirilen anket sonuçları ile genişletilmektedir.

Turizm giderleri ise yine TÜİK tarafından yürütülmekte olan "Vatandaş Giriş Anketi" sonuçlarından elde edilmektedir. Üçer aylık dönemler itibariyle yapılan anket çalışmasında, yurtdışı ülkeleri ziyaret edip ülkemize giriş yapan yurtiçinde yerleşik kişilerin yurtdışında yaptıkları harcamaların saptanması amaçlanmaktadır.

iii) İnşaat Hizmetleri

Yurtiçinde yerleşik inşaat şirketlerinin yurtdışında gerçekleştirdikleri inşaat hizmetlerine ilişkin gelirler banka raporlarından elde edilmektedir.

iv) Sigorta Hizmetleri

Navlun sigortası dışında yurtdışında yerleşik kişilerle gerçekleştirilen diğer sigorta ve reasürans işlemlerine ilişkin veriler, Türkiye’de yerleşik sigorta ve reasürans şirketlerinden doğrudan elde edilmektedir. Navlun sigortası ise - yine navlun hesaplamasında olduğu gibi - TÜİK tarafından aylık olarak yapılan çalışmayla gümrük beyanname formlarıyla birlikte düzenlenen faturalardan elde edilen bilgiler çerçevesinde hesaplanmaktadır.

v) Finansal Hizmetler

Finansal hizmetler yerleşikler ile yerleşik olmayanlar arasında gerçekleştirilen, sigortacılık kuruluşları ve emeklilik fonları hariç finansal aracılık ve yardımcı hizmetleri kapsamaktadır. Yurtdışında yerleşik bankaların finansal hizmet işlemleri nedeniyle yurtdışında yerleşik kişilerden aldığı veya ödediği komisyon ve benzeri gelir ve giderler bu kalemde yer almaktadır. Veriler banka raporlarından elde edilmektedir.

vi) Diğer Ticari Hizmetler

Yurtdışında yerleşik kişilerle gerçekleştirilen mal ticareti nedeniyle sağlanan veya ödenen komisyon ve benzeri gelir ve giderler bu kaleme kaydedilmektedir. Veriler banka raporlarından elde edilmektedir. Ek olarak, “Hukuk Hizmetleri” gelir kalemi yurtdışı yerleşiklere hukuk hizmeti veren firmalardan elde edilmektedir.

vii) Resmi Hizmetler

Diplomatik, hükümet dış teşkilat hizmet gelir ve giderleri bu kalemde yer almaktadır. Elçilikler ve Konsolosluklar’a ilişkin veriler idari kayıtlardan, diğer veriler ise TCMB ve banka raporlarından elde edilmektedir.

viii) Diğer Hizmetler

Yukarıda sayılanlar dışındaki hizmet gelir ve giderleri bu kaleme kaydedilmektedir. Bunlar arasında posta ve kurye, telekomünikasyon, haber ajansı hizmetleri, telif hakkı ve lisans ücretleri, imtiyaz haklarına ilişkin hizmetler yer

almaktadır. Telekomünikasyon ve haber ajansları hizmetleri verileri ile posta ve kurye hizmetleri verileri ilgili şirketlerden, diğer veriler ise TCMB ve banka raporlarından elde edilmektedir.

c) Gelir Dengesi

i) Ücret Ödemeleri

Türkiye’de çalışmakta olan yabancıların elde ettikleri ücretler kaydedilmektedir. Ücret ödemeleri verisi, T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından çalışma izni verilen yabancı sayısı esas alınarak hesaplanmaktadır.

ii) Yatırım Geliri

Doğrudan Yatırımlar: Bu kaleme yurtdışında yapılan doğrudan yatırımlardan elde edilen kârlar “Gelir” olarak, yurtiçinde yapılan doğrudan yatırımlar nedeniyle yurtdışına yapılan kâr transferleri “Gider” olarak kaydedilmektedir. “Gider” kaleminde dağıtılan kârların yanı sıra, kârın sermayeye katılımı da yer almaktadır. Dağıtılan kârlar banka raporlarından; yeniden yatırıma dönüştürülen kârlar ise yıllık olarak yapılan “Doğrudan Yatırım Anketi”nden elde edilmektedir.

Portföy Yatırımları: Portföy yatırım geliri, doğrudan yatırım amacı dışında gerçekleştirilen hisse ile tahvil ve bono şeklindeki borç senetleri yatırımlarının gelirlerinden oluşmaktadır. TCMB, bankalar ve diğer sektörlerin sahip oldukları menkul kıymetlere ilişkin faiz gelirleri ile Hazine Müsteşarlığı, bankalar ve diğer sektörlerin yurtdışında ihraç ettikleri menkul kıymetlere ilişkin faiz giderleri bu kaleme kaydedilmektedir. Bu veriler, TCMB ve banka raporlarından elde edilmektedir.

Diğer Yatırımlar: Mevduat, kredi ve ticari kredilere ait faiz gelir ve giderleridir. Veri kaynağı, TCMB ve bankaların ayrıntılı raporlarıdır.

d) Cari Transferler

“Cari Transferler”, “Genel Hükümet” ve “Diğer Sektörler” kalemlerinden oluşmaktadır.

i) Genel Hükümet

Ülkelerarası hibeler, yabancı ve Türk elçilik ve konsoloslukların yaptıkları işlemler nedeniyle sağladıkları gelirler, yurtdışında yerleşik vatandaşlarımızın bedelli askerlik için ödediği tutarlar izlenmektedir. Bu veriler, TCMB ve banka raporlarından elde edilmektedir.

ii) Diğer Sektörler

İşçi Gelirleri: Yurtdışında yerleşik vatandaşlar tarafından Türkiye'deki bankalar aracılığıyla yakınlarına havale olarak gönderilen Türk lirası karşılığı alışı yapılan tutarlardan oluşmaktadır. Bankalar nezdindeki hesaplarına gönderdikleri tutarlar ise "Finans Hesapları/Diğer Yatırımlar/Yükümlülükler/" altında "Mevduatlar" kalemine kaydedilmektedir. Bu veriler banka raporlarından elde edilmektedir.

Diğer Transferler: Sigorta hizmetlerine kaydedilen sigorta işlemlerinden elde edilen prim ve tazminatlar ile ödenen prim ve tazminatların netleştirilmesinden oluşan veriler bu kaleme kaydedilmektedir.

2. Sermaye ve Finans Hesapları

a) Sermaye Hesabı

i) Göçmen Transferleri

Bir başka ülkeden ülkemize göç eden kişilerin yurtdışındaki varlıklarının ülkemize aktarımına ilişkin tutarlarını içermektedir. Veri kaynağı olarak resmi kayıtlar kullanılmaktadır.

ii) Üretilmeyen ve Finansal Olmayan Varlıklar

Kara parçası gibi maddi varlıklar ile imtiyaz, telif, ticari marka ve kira, lisans gibi transfer edilebilir sözleşmeler gibi maddi olmayan varlıklar kaydedilmektedir. Veri kaynağı Türkiye'deki spor kulüplerinden alınan ve bonservis bedelleri için yurtdışından elde edilen gelir ve yurtdışına ödenen gider rakamlarını içeren raporlardır.

b) Finans Hesapları

i) Doğrudan Yatırımlar

Bir ekonomide yerleşik bir kuruluşun bir başka ekonomide yerleşik bir şirkette uzun vadeli ve kalıcı yatırım yapmak, yönetiminde söz sahibi olmak amacıyla, şirket hisselerinin yüzde 10'unu aşan miktarda yaptığı yatırımlardır.

Yurtdışında Doğrudan Yatırımlar:

Yurtiçinde yerleşik kişilerin, yurtdışında yerleşik bir şirket kurmak, kurulmuş bir şirkete ortak olmak, şube açmak yoluyla doğrudan yatırım amacıyla yaptıkları yatırımlar ile bu yatırımların tasfiyesi ve yurtdışında gayrimenkul alımları bu kalemde izlenmektedir. Bu veriler işlem bazında, yatırımın yapıldığı ülke, sektör ve kuruluş bilgilerini de içerir şekilde banka raporlarından elde edilmektedir.

Yurtiçinde Doğrudan Yatırımlar:

Sermaye: Yurtdışında yerleşik kişilerin, Türkiye'de yerleşik bir şirket kurmak, kurulmuş bir şirkete ortak olmak, şube açmak yoluyla doğrudan yatırım amacıyla Türkiye'ye getirdikleri sermaye tutarları ile kârların sermayeye katılımı "Sermaye" kalemini oluşturmaktadır. Bu veriler; banka raporları, "Doğrudan Yatırım Anketi", Hazine Müsteşarlığı kayıtlarından sağlanan nakdi ve ayni sermayeye ilişkin aylık veriler ile İMKB Günlük Bültenleri ve basına yansıyan haberlerden yararlanılarak derlenmektedir.

Diğer Sermaye: Doğrudan yatırım yapan kuruluşun yatırım yaptığı kuruluşa sağladığı kredilerin kullanımları ile geri ödemelerinden oluşmaktadır. Veri kaynağı, özel sektörün yurtdışından kullandığı kredilerin kredi bazında ayrıntısına ilişkin banka raporlarıdır.

Gayrimenkul: Yurtdışında yerleşik kişilerin Türkiye'de alım satımını yaptıkları gayrimenkul bedellerini göstermektedir. Veri kaynağı, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'nün, alım satımı yapılan gayrimenkullerin ülke ayrımında sayılarına ilişkin

kayıtları ile TÜİK tarafından gerçekleştirilen “Çıkış Yapan Ziyaretçiler Anketi” çerçevesinde hesaplanan birim fiyatlarıdır.

ii) Portföy Yatırımları

Portföy yatırımları bileşenleri, yabancı sermaye yatırımları ve rezerv varlıklar kapsamı dışındaki hisse senetleri ve borç senetleridir.

Varlıklar: Yerleşik kişilerin yurtdışı piyasalarda alım satımını yaptıkları menkul kıymetleri kapsamaktadır. Verilere, alım vaadiyle satım işlemleri ile yurtiçinde yerleşik kişilerin (örneğin Hazine Müsteşarlığı) yurtdışı piyasalarda ihraç ettiği menkul kıymetlerden alım ve satımları dahildir. Sektörel ayrımı da yapılan bu verinin kaynağı banka raporlarıdır.

Yükümlülükler: Yurtdışında yerleşik kişilerin İMKB’de alım satımını yaptıkları hisse senetleri ile yurtiçinde yerleşik kişilerce yurtiçi ve yurtdışı piyasalarda yapılan tahvil ihraçları (örneğin Hazine Müsteşarlığı, bankalar ve diğer sektörlerin yurtdışında yaptıkları tahvil ihraçları ile yurtiçinde yaptıkları tahvil ihraçlarından yurtdışı yerleşiklerin satın aldıkları net tutarlar) ile ilgili menkul kıymet işlemleri bu kalemde izlenmektedir. Yurtdışında gerçekleştirilen tahvil ihraçlarının veri kaynağı TCMB ve banka raporlarıdır. Banka ve diğer sektör tarafından yurtiçinde ihraç edilen borç senetleri ile İMKB’de gerçekleştirilen hisse senedi işlemlerinin veri kaynağı Merkezi Kayıt Kuruluşu’dur ve menkul kıymet bazında, stok değer değişimlerinin kur ve fiyat değişimlerinden arındırılması yoluyla hesaplanmaktadır. Öte yandan, DİBS verileri saklama hizmeti veren bankaların raporlarından sağlanmakta ve yine menkul kıymet bazında, stok değer değişimlerinin kur ve fiyat değişimlerinden arındırılması yoluyla hesaplanmaktadır.

iii) Diğer Yatırımlar

Diğer yatırımlar; doğrudan yatırım, portföy yatırımları ya da rezerv varlık dışında kalan tüm finansal işlemleri içermektedir.

Varlıklar: Yurtiçinde yerleşik kişilerin yurtdışında yerleşik kişilere açtığı ticari ve nakit krediler, bankaların yurtdışı muhabirleri nezdindeki döviz ve Türk Lirası varlıkları bu kalemde izlenmektedir.

Ticari Krediler: Yurtiçinde yerleşik ihracatçıların yurtdışında yerleşik ithalatçılara yaptıkları vadeli mal satışları (Verilen Kredi) ile bu satışların vadelerinde tahsil edilen bedellerinden oluşmaktadır. Verilen krediler için veri kaynağı; TÜİK tarafından derlenen ihracatın vadeli ödeme şekilleridir. Geri ödemeler; ödeme vadelerine ilişkin olarak ihracatçı firmalarla gerçekleştirilen anket sonuçlarına göre belirlenen vadelerde, hareketli ortalamalar yoluyla hesaplanmaktadır.

Krediler: TCMB ile bankaların yurtdışına açtıkları krediler ile bankaların muhabir ilişkileri olmayan bankalara yaptıkları plasmanlardan oluşmaktadır. Veri kaynağı TCMB ve banka raporlarıdır.

Efektif ve Mevduatlar: TCMB haricindeki bankaların yurtdışı muhabirleri nezdindeki döviz ve Türk lirası hesaplarındaki değişimlerini göstermektedir. Döviz hesaplarındaki değişim, gerek yurtdışında yerleşik gerek yurtiçinde yerleşik kişilerle döviz üzerinden gerçekleştirilen işlemlerin tümünü yansıtmaktadır. Ayrıca, yurtiçinde yerleşik kişilerin yurtdışındaki mevduat varlıkları da bu kalem altında gösterilmektedir. Bankaların döviz varlıkları için veri kaynağı banka raporları, bankaların yurtdışı Türk lirası mevduatları için banka mizanları ve yurtiçinde yerleşik bankacılık dışı kesimin yurtdışındaki mevduatları için Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements, BIS) istatistikleridir. Söz konusu kesimin yurtdışı mevduatlarındaki değişim “Diğer Yatırımlar/Varlıklar/Efektif ve Mevduat/Diğer Sektörler” kalemi altında gösterilmektedir.

Diğer Varlıklar: Yabancı para üzerinden nakit alışverişin yoğun olarak yapıldığı bavul ticareti nedeniyle, yurtiçinde yerleşik kişilerin kasalarında bulundurdıkları bankacılık sistemi kayıtlarına girmeyen tutarlardır. 2004 yılından itibaren sıfır kabul edilen bu verinin geçmiş yıllar için kaynağı bavul ticareti nedeniyle yapılan araştırmalardır. “Diğer Varlıklar” altında yer alan “Genel Hükümet” kalemine uluslararası kuruluşlara katkı payı ve sermaye katılımı olarak gönderilen bedeller kaydedilmektedir.

Yükümlölükler: Yurtiçinde yerleşik kişilerin yurtdışında yerleşik kişilerden sağladıkları ticari ve nakit krediler ile TCMB ve bankalar nezdinde yurtdışı yerleşik kişiler adına açılan döviz hesapları bu kalemde izlenmektedir.

Ticari Krediler: Yurtdışında yerleşik ihracatçıların yurtiçinde yerleşik ithalatçılara yaptıkları mal satışları (kullanılan kredi) ile bu satışların vadelerinde yapılan ödemelerini (kredi ödemesini) içermektedir. Veri kaynağı, kullanımlar için; TÜİK tarafından derlenen mal mukabili ödeme şekline göre ithalat tutarı ile bankalar raporlarından elde edilen diğer vadeli ödeme şekillerine göre ithalattır. Geri ödemeler, sırasıyla ithalatçı firmalar nezdinde ödeme vadelerine ilişkin olarak gerçekleştirilen anket sonuçlarına göre belirlenen vadelerde, hareketli ortalamalar yoluyla yapılan hesaplamalar ile banka raporlarıdır.

Krediler: Yurtiçinde yerleşik kişilerin yurtdışında yerleşik kişilerden sağladığı nakit kredilerin (IMF tarafından sağlananlar dahil) borçlu sektörlere ve vadelerine göre dağılımını göstermektedir. Veri kaynağı TCMB ve banka raporlarıdır. Ayrıca, yurtdışından sağlanan kısa vadeli krediler ile özel sektör tarafından sağlanan uzun vadeli ticari ve nakit krediler, banka raporlarından işlem bazında ayrıntılı olarak takip edilmekte ve dış borç istatistiklerine stok veri üretilmektedir.

Mevduatlar: Yurtdışında yerleşik kişilerin TCMB ve bankalar nezdindeki mevduatları bu kalemde yer almaktadır. TCMB nezdindeki mevduatlar, yurtdışında yerleşik vatandaşlarımıza ait Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları ile Süper Döviz Hesaplarının değişimlerinden oluşmakta; bankalardaki mevduatlar ise yurtdışında yerleşik kişi ve kuruluşlar ile bankaların yabancı para ve Türk lirası cinsinden mevduatlarına ilişkin değişimi yansıtmaktadır. Veri kaynakları, TCMB ve banka raporları ile banka mizanlarıdır.

“Finansal Kiralama” yoluyla yapılan ithalat bedelleri Finansal Hesaplar altında “Diğer Yatırımlar / Yükümlölükler / Krediler / Diğer Sektör” kalemine kredi kullanımı olarak ilave edilmektedir.

iv) Rezerv Varlıklar

Uluslararası Para Fonu Nezdindeki Varlıklar: IMF nezdindeki rezerv varlıklardaki değişimi yansıtmaktadır. Veri kaynağı TCMB raporlarıdır.

Resmi Rezervler: TCMB yurtdışı muhabir mevcutlarındaki değişim ile portföy yönetimi amacıyla alım satımını yaptığı menkul kıymetlerden oluşmaktadır. Rezervlerdeki değişim, yurtdışında ve yurtiçinde yerleşik kişilerle döviz üzerinden gerçekleştirilen işlemlerin tümünü yansıtmaktadır. Veri kaynağı TCMB raporlarıdır. IMF tarafından Ağustos ve Eylül aylarında üye ülkelere, Fon'daki kotalarına paralel olarak SDR tahsisatı yapılmış ve buna göre Türkiye'ye tahsis edilen SDR karşılığı ABD doları, ödemeler dengesi istatistiklerinde IMF Ödemeler Dengesi El Kitabı'nın altıncı versiyonu uyarınca "Finans Hesapları" altında "Diğer Yatırımlar / Diğer Yükümlülükler" ve "Rezerv Varlıklar / Resmi Rezervler / Döviz Varlıkları" kalemlerine kaydedilmiştir.

V- VERİ ERİŞİMİ

Ödemeler dengesi istatistiklerine TCMB Internet sitesinde (<http://www.tcmb.gov.tr>) yer alan "Veriler" menüsü altından, sırasıyla "Dönemsel Veriler", "Ödemeler Dengesi İstatistikleri" alt menüleri takip edilerek ulaşılabilmektedir. Ayrıca "Veriler" menüsü altından "İstatistikler" alt menüsünde yer alan Elektronik Veri Dağıtım Sistemi (EVDS) aracılığı ile zaman serileri olarak da erişilebilmektedir.

İlgili istatistikler, Türkiye İstatistik Kanunu'na dayanılarak TÜİK tarafından hazırlanan Resmi İstatistik Programı ve IMF'nin "Özel Veri Yayınlama Standartları" kapsamında belirlenen takvime göre kamuoyuna aylık olarak duyurulmaktadır. Yayınlama takvimine yukarıda yer alan "Ödemeler Dengesi İstatistikleri" sayfasından veya TÜİK'in internet sitesinde (<http://www.tuik.gov.tr>) yer alan Resmi İstatistik Programı Bilgi Sistemi'nden erişilebilir.

Ek. Ödemeler Dengesi Türkiye Uygulamasına Göre Ayrıntılı Sunum Kalemleri

I-CARI İŞLEMLER HESABI

I-a-Mal, Hizmet ve Gelir Dengesi(A+B+C)

I-b-Mal ve Hizmet Dengesi (A+B)

I-A.DIŞ TİCARET DENGESİ

I-A.a-Toplam Mal İhracatı

I-A.b-Toplam Mal İthalatı

I-A.1.Genel Mal Ticareti

I-A.1.1.İhracat f.o.b.

I-A.1.1.1.İhracat f.o.b.

I-A.1.1.2.Bavul Ticareti

I-A.1.1.3.Uyarılma: Diğer Mallar

I-A.1.2.İthalat f.o.b.

I-A.1.2.1.İthalat c.i.f.

I-A.1.2.2.Uyarılma: Navlun ve Sigorta

I-A.1.2.3.Uyarılma: Diğer Mallar

I-A.2.Parasal Olmayan Altın (net)

I-A.2.a-İhracat

I-A.2.b-İthalat

I-A.3.Limanlarda Sağlanan Mallar

I-A.3.a-İhracat

I-A.3.b-İthalat

I-B.HİZMETLER DENGESİ

I-B.a-Gelir

I-B.b-Gider

I-B.1.Taşımacılık

I-B.1.a-Gelir

I-B.1.b-Gider

I-B.1.1.Navlun

I-B.1.1.a-Gelir

I-B.1.1.b-Gider

I-B.1.2.Diğer Taşımacılık

I-B.1.2.a-Gelir

I-B.1.2.b-Gider

I-B.2.Turizm

I-B.2.a-Gelir

I-B.2.b-Gider

I-B.3.İnşaat Hizmetleri

I-B.3.a-Gelir

I-B.3.b-Gider

I-B.4.Sigorta Hizmetleri

I-B.4.a-Gelir

I-B.4.b-Gider

I-B.5.Finansal Hizmetler

I-B.5.a-Gelir

I-B.5.b-Gider

I-B.6.Diğer Ticari Hizmetler

I-B.6.a-Gelir
I-B.6.b-Gider
I-B.7.Resmi Hizmetler
I-B.7.a-Gelir
I-B.7.b-Gider
I-B.8.Diğer Hizmetler
I-B.8.a-Gelir
I-B.8.b-Gider

I-C.GELİR DENGESİ
I-C.a-Gelir
I-C.b-Gider
I-C.1.Ücret Ödemeleri
I-C.1.a-Gelir
I-C.1.b-Gider
I-C.2.Yatırım Geliri
I-C.2.a-Gelir
I-C.2.b-Gider
I-C.2.1.Doğrudan Yatırımlar
I-C.2.1.a-Gelir
I-C.2.1.b-Gider
I-C.2.2.Portföy Yatırımları
I-C.2.2.a-Gelir
I-C.2.2.b-Gider
I-C.2.3.Diğer Yatırımlar
I-C.2.3.1.Faiz Geliri
I-C.2.3.2.Faiz Gideri
I-C.2.3.2.1.Uzun Vade
I-C.2.3.2.1.1.Merkez Bankası
I-C.2.3.2.1.2.Genel Hükümet
I-C.2.3.2.1.3.Bankalar
I-C.2.3.2.1.4.Diğer Sektör
I-C.2.3.2.2.Kısa Vade

I-D.CARİ TRANSFERLER
I-D.1.Genel Hükümet
I-D.2.Diğer Sektörler
I-D.2.1.İşçi Gelirleri
I-D.2.2.Diğer Transferler

II-II -SERMAYE VE FİNANS HESAPLARI

II-A.SERMAYE HESABI
II-A.1.Göçmen Transferleri
II-A.2.Üretilmeyen ve Finansal Olmayan Varlıklar

II-B.FİNANS HESAPLARI
II-B.1.Doğrudan Yatırımlar

II-B.1.1.Yurtdışında
II-B.1.1.a-Giriş
II-B.1.1.b-Çıkış
II-B.1.2.Yurtiçinde
II-B.1.2.1.Sermaye
II-B.1.2.1.a-Giriş
II-B.1.2.1.b-Çıkış
II-B.1.2.2.Diğer Sermaye (Net)
II-B.1.2.3.Gayrimenkul (Net)
II-B.2.Portföy Yatırımları
II-B.2.1.Varlıklar
II-B.2.1.1Genel Hükümet
II-B.2.1.2Bankalar
II-B.2.1.3Diğer Sektörler
II-B.2.2.Yükümlülükler
II-B.2.2.1.Hisse Senetleri
II-B.2.2.2.Borç Senetleri
II-B.2.2.2.1.Merkez Bankası
II-B.2.2.2.2.Genel Hükümet
II-B.2.2.2.2.1.Yurtiçi
II-B.2.2.2.2.2.Yurtdışı
II-B.2.2.2.2.2.1.Borçlanma
II-B.2.2.2.2.2.2.Geri Ödeme
II-B.2.2.2.3.Bankalar
II-B.2.2.2.3.1.Yurtiçi
II-B.2.2.2.3.2.Yurtdışı
II-B.2.2.2.4.Diğer Sektörler
II-B.2.2.2.4.1.Yurtiçi
II-B.2.2.2.4.2.Yurtdışı
II-B.3.Diğer Yatırımlar
II-B.3.1.Varlıklar
II-B.3.1.1.Ticari Krediler
II-B.3.1.1.1.Verilen Krediler
II-B.3.1.1.2.Geri Ödeme
II-B.3.1.2.Krediler
II-B.3.1.2.1.Merkez Bankası
II-B.3.1.2.2.Bankalar
II-B.3.1.3.Efektif ve Mevduatlar
II-B.3.1.3.1.Bankalar
II-B.3.1.3.1.1.Yabancı Para
II-B.3.1.3.1.2.Türk Lirası
II-B.3.1.3.2.Diğer Sektörler
II-B.3.1.4.Diğer Varlıklar
II-B.3.1.4.1.Merkez Bankası
II-B.3.1.4.2.Genel Hükümet
II-B.3.1.4.2.Diğer Sektörler
II-B.3.2.Yükümlülükler
II-B.3.2.1.Ticari Krediler
II-B.3.2.1.1.Uzun Vade
II-B.3.2.1.1.1.Kullanım

II-B.3.2.1.1.2Geri Ödeme
II-B.3.2.1.2.Kısa Vade
II-B.3.2.1.2.1Kullanım
II-B.3.2.1.2.2Geri Ödeme
II-B.3.2.2.Krediler
II-B.3.2.2.1.Merkez Bankası
II-B.3.2.2.1.1.Uluslar. Para Fonu Kredileri
II-B.3.2.2.1.1.1.Kullanım
II-B.3.2.2.1.1.2.Geri Ödeme
II-B.3.2.2.1.2.Uzun Vade
II-B.3.2.2.1.2.1.Kullanım
II-B.3.2.2.1.2.2.Geri Ödeme
II-B.3.2.2.1.3.Kısa Vade
II-B.3.2.2.2.Genel Hükümet
II-B.3.2.2.2.1.Uluslar. Para Fonu Kredileri
II-B.3.2.2.2.1.1.Kullanım
II-B.3.2.2.2.1.2.Geri Ödeme
II-B.3.2.2.2.2.Uzun Vade
II-B.3.2.2.2.2.1Kullanım
II-B.3.2.2.2.2.2Geri Ödeme
II-B.3.2.2.2.3.Kısa Vade
II-B.3.2.2.3.Bankalar
II-B.3.2.2.3.1.Uzun Vade
II-B.3.2.2.3.1.1.Kullanım
II-B.3.2.2.3.1.2.Geri Ödeme
II-B.3.2.2.3.2.Kısa Vade
II-B.3.2.2.4.Diğer Sektörler
II-B.3.2.2.4.1.Uzun Vade
II-B.3.2.2.4.1.1.Kullanım
II-B.3.2.2.4.1.2.Geri Ödeme
II-B.3.2.2.4.2.Kısa Vade
II-B.3.2.3.Mevduatlar
II-B.3.2.3.1.Merkez Bankası
II-B.3.2.3.1.1.Uzun Vade
II-B.3.2.3.1.2.Kısa Vade
II-B.3.2.3.2.Bankalar
II-B.3.2.3.2.1.Yurtdışı Bankalar
II-B.3.2.3.2.1.1.Yabancı Para
II-B.3.2.3.2.1.2.Türk Lirası
II-B.3.2.3.2.2.Yurtdışı Kişiler
II-B.3.2.4.Diğer Yükümlülükler
II-B.4.Rezerv Varlıklar
II-B.4.1.Uluslararası Para Fonu Nezdindeki. Varlıklar
II-B.4.2.Resmi Rezervler
II-B.4.2.1.Döviz Varlıkları
II-B.4.2.2.Menkul Kıymetler
II-B.4.2.3.Diğer Döviz Varlıkları

III-NET HATA NOKSAN